

hrvatska tradicija u tome pogledu ostala je nedovoljno istaknuta. Stjepan Ivšić, profesor Zagrebačkog sveučilišta govorio je »o homonimijama u lingvističkoj geografiji srpskohrvatskog jezika«; pisac ovih redaka izneo je opsežni pregled onih pitanja koja se odnose na izučavanje rusko-jugoslovenskih odnosa, čime se referent već više godina bavi; Mihajlo Laskaris, profesor Soluskog univerziteta i službeni delegat grčke vlade u svome francuskom saopštenju referirao je o »Tomaseu prevodiocu srpskih narodnih pesama na grčki jezik« (radilo se o 14 pesama, prevedenih na Krfu i o grčko-jugoslovenskim odnosima uopšte); Mirosław Malecki (Krakow) predložio je rezultate svojih ispitivanja slovenske kolonizacije i dialektologije Istre. Referent je došao do sledećeg zaključka: Slovensku kolonizaciju Istre valja proučavati u svetlosti lingvističkih istraživanja. Dialektološka podela dobiva svoje potpuno opravdanje i objašnjenje u istorijskom razviću kolonizacije Istre. Na taj način možemo tokom deset stoleća (od VII. pa do XVII.) slediti u Istri različne struje kolonizacije, čiji rezultat čine značajne razlike dialekata u ovom kraju. Josip Matl (Graz) uzeo je možda preopsežnu, ali svakako veoma zanimljivu temu »Romantika i realizam u Jugoslovenskoj književnosti XIX. stoleća«, te je dao pregled sa te tačke gledišta književnosti Srba, Hrvata, Slovenaca i Bugara. Petar Panaitescu (Bukurešt) obavestio je slušaoce o »Slovensko-rumunjskoj književnosti u XIV—XVIII. st.« Slovensko-rumunjska književnost to je uvod ili početak rumunjske književnosti. Prve radnje ove potonje bili su prevodi slovenskih rukopisa. Aleksandar Pogodin, profesor Beogradskog univerziteta podneo je izveštaj o »bibliografiji srpsko-ruskih odnosa, kojom se on već više godina bavi, i koju je on sastavio. To je ogroman i značajan posao

kojim se za hrvatsku stranu jednako intenzivno bavi g. dr. Josip Badalić, pristav Kr. Sveučilišne Knjižnice u Zagrebu. Pošto je g. Pavle Popović, obavestio sekciju da je S. K. A. voljna izdati rad g. Pogodina, sekcija je izglasala, a kongres je prihvatio rezoluciju, predloženu od pisca ovih redaka, u kojoj se ističe značaj rada g. Pogodina i sa zadovoljstvom prima na znanje namera S. K. A. Najzad, praški naučenjak, g. Antonin Stransky govorio je o »Spomenicima srednjevekovne srpske umetnosti u narodnoj epskoj pesmi«, ukazavši na važne sa metodološke tačke gledišta mogućnosti iskorišćavanja podataka narodne pesme za istoriju likovnih umetnosti. Referat g. Petra Skoka, profesora Zagrebačkog univerziteta, o »planu lingvističkog atlasa srpskohrvatskog jezika« nije mogao da bude održan i diskutovan, jer je referent morao da izostane. U rezolucijama koje je kongres izglasao dat je napokon nacrt opširnog plana međunarodne saradnje na polju slavistike. Priredivački odbor postao je ekzekutivan odbor kongresa, koji treba da uz saradnju ostalih slavista u prvom redu velikih naučnih institucija sprovede u život primljeni na kongresu program.

Videćemo prilikom sledećeg kongresa slovenskih filologa, koji treba da se održi u Varšavi, g. 1934., da li će poći za rukom ostvarenje toliko zamašnog programa.

Po sebi se samo razumeva da je prilikom kongresa i ekskurzije u Brno i Bratislavu pokazano najveće slovensko gostoljublje i srdačnost, dok je cela organizacija izvedena majstorski te se s pravom može reći, da prvi kongres slovenskih filologa spada, van svake sumnje, u broj veoma produktivnih i uspešnih kongresa.

Dr. Aleksej Jelačić.

III. KONGRES SLOVENSKIH GEOGRAFA I ETNOGRAFA.

Treći puta sastadoše se slovenski naučenjaci, kojima su discipline pretežno geografskog i etnografskog značaja, da dadu sebi i svijetu račun o svome naučnom radu. Ovaj puta u domovini inicijatora takovih sastanaka, nažalost sad već pokojnoga Jovana Cvijića. Bolno bi se i njega doimalo, što ni ovaj puta nije bila zastupana na kongresu »oficijelna« Rusija a povrh toga što su se i Bugari apstinirali. To su uistinu dva teška, bolna fakta, ali život mora da pređe preko njih i traži od svih sadašnjih kon-

gresista još jaču aktivnost, još veće naprezanje energija, da se započeti sklad naučnoga rada među slovenskim narodima i plemenima ojača i proširi te da konačno dođe do formiranja slovenske naučne velesile u svrhu nutarnje izgradnje i afirmacije prema vani. A onda bi Slovenstvo moglo izvršiti svoju historijsku misiju aktivnoga posrednika između Orijenta i Okcidenta, misiju određenu geografskim smještajem.

I ako sa velikim bolom u dušama svojih učesnika poradi izostajanja Rusije i Bu-

garske kongres je energički radio pod pokroviteljstvom Nj. V. Aleksandra I. kralja Jugoslavije, a pod uzornim vodstvom predsjednika Pripravnog odbora u Beogradu generala Stevana P. Boškovića, da nastavi započeto djelo prvoga i drugoga kongresa.

Kongres je započeo 4. maja u Beogradu a završio je 17. maja u Zagrebu. Učesnika je bilo blizu tri stotine; od stranih ponajviše Čehoslovaka i Poljaka. Franceska i Belgija bile su relativno dosta brojno zastupane po svojim izaslanicima. Ruse i Ukrajince reprezentovahu mnoga viđenija imena njihovih emigracija. Rad kongresa vršio se po sekcijama, kojih je bilo osam i to:

I. Geodezija, Kartografija, Geofizika, Meteorologija, Klimatologija, Hidrografija.

II. Geomorfologija, Geologija.

III. Fitogeologija.

IV. Zoogeografija.

V. Antropogeografija, Privredna geografija.

VI. Etnografija, Sociologija, Demografija, Antropologija.

VII. Regionalna Geografija i Metodika geografije.

VIII. Istoriska Geografija i Istorija Geografije.

Sjednice sekcija održane su u Beogradu, Skoplju i Zagrebu, a svečane i plenarne sjednice u Beogradu i Zagrebu prigodom početka odnosno završetka kongresnog rada.

Kako nas ovdje interesuje u prvom redu šesta sekcija, to ćemo dati kratak prikaz njezina rada.

Sekcijom je rukovodio kao predsjednik Dr. Niko Županić, direktor Etnografskoga Muzeja u Ljubljani, uz pomoć sekretarâ prof. Vladimira Tkalčića, upravnika Etnografskoga Muzeja u Zagrebu i Dra. Milovana Gavazzia, profesora etnologije na univerzitetu u Zagrebu. Kao začasni predsjednici fungirali su naizmjenice Dr. Jan Czekanowski, profesor univerziteta u Lwowu i Dr. Karel Chotek, profesor univerziteta u Bratislavi.

Održane su točno prema programu kongresa četiri sjednice a rad se u njima odvijao redovno uz sudjelovanje većine učesnika VI. sekcije te u prisutnosti univerzitetskih djaka i drugih interesenata. Predavanja su slijedila onim redom, kako su bila zakazana u programu, osim nekoliko pomjeranja i interpretacija tako da je u glavnom redosljed bio potpuno održan. Tek se je i na ovom kongresu konstatovalo, da su se više puta vodile preduge diskusije a i pojedini referati su se izvrgli u potpuna predavanja a na uštrb vremena određena za izvode ostalih referenata. Naravno, da je veoma teško a često upravo

besmisleno prekidati predavača prije nego je dovršio svoj referat, pa je toga radi neminovno kraj mnogih predavača da se pojedinih nehotice učini »nepravda«. Ta se pogriješka ponavlja gotovo na svim kongresima, ali mislim, da bi se lako mogla izbjeći, kad bi se u buduće dopuštali samo onakovi referati koji striktno ulaze svojim sadržajem u okvir discipline dotične sekcije te koji iznose samo onakav važan materijal, koji je od općenitijega znamenovanja a da ne ulaze u neka posve specijalna i detaljna razmatranja, kako je to bivalo od I. pa do ovog III. kongresa slovenskih geografa i etnografa. Da se u napredak predusretne ponovnim ovakovim omaškama bilo bi bezuvjetno potrebno, da organizatorno vodstvo kongresa unapred odredi prema najnovijem stanju na kongresu zastupljenih disciplina nekoliko (a može biti i samo jednu) važnu temu, o kojima treba povesti riječ. Time bi se s tehničke strane postigla ušteda na vremenu, jer bi svi učesnici došli spremni a referati mogli bi biti posve kratki; s druge strane čitavom kongresnom radu bile bi određene jasne smjernice, i bio bi dan jedinstveniji metodički karakter, čime bi se bezuvjetno uvijek došlo do odlučnijih rezultata, koji bi uistinu unapredili dotičnu disciplinu i saznanje pojedinaца o njezinim najnovijim uspjesima i daljnjim ciljevima. A to i jeste svrha kongresnog rada.

Ekskurzije priređene u etnografski interesantne krajeve (u Skoplju i u Zagrebu) bile su nažalost praćene lošim vremenom, pa je sav napor priređivača bio tako reći uzaludan. Kiša je omela vanredno interesantan narodni sabor u selu Mirkovce u Skopskoj Crnoj gori, gdje se u monumentalno-slikovitoj nošnji dostojanstveno pleše kolo uz arhajske monotonu ritmičku svirku gajda i bubnja. Isto tako je pljusak zaustavio ekskurziju u selu Markuševcu od daljnje pohoda u druga sela sjevernoga zagrebačkoga prigorja (Remete i Šestine) tako da je bilo prilike vidjeti tek vedru narodnu nošnju, tipičnu za ovo područje, dok je pregledavanje sela bilo gotovo posvema onemogućeno kao i u Mirkovcima kod Skoplja.

No u koliko nisu uspjele ove specijalne ekskurzije, sav ostali put kojim je kongres vodio svoje učesnike diljem naše domovine bio je praćen od početka do završetka lijepim vremenom a toga radi je svima raznolikošću i bogatstvom onoga etnografskoga materijala, kako u prirodi tako i u muzejima (Beograd, Skoplje, Sarajevo, Dubrovnik, Split, Ljubljana i Zagreb) ostao u neizbrisivoj uspomeni; mnogima je otvorio nove horizonte rada i podao tačnije saznanje o

elementima naše narodne kulture. Rad sekcije na putovanju bio je većinom korisniji i plodniji nego na sjednicama.

Put kongresa bio je udešen po uzoru II. kongresa održanoga 1927. g. u Poljskoj, gdje su svi učesnici bili stalno smješteni u istim spavaćim vlakovima za čitavo putovanje. Taj način nije se mogao kod nas striktno provesti poradi terenskih prilika i različitih širina kolosjeka, ali je način u glavnom ipak održan hvala izvršnoj prometnoj organizaciji.

Svagdje je kongres dočekan i počašćen vanrednom gostoljubivošću kako sa strane pojedinih lokalnih odbora tako i od svekolikoga pučanstva bilo to u gradovima, varošicama ili na selu. Premašilo bi okvir i svrhu ovoga referata, da se istaknu preminogi momenti, naročito na tom putovanju, koji su bili ispunjeni dubokim slovenskim čuvstvom proizašlim ne iz nebuloznih romantičkih raspoloženja, već iz iskrene realne težnje za međusobnim zbližavanjem svih Slovena u radu kao i u svem ostalom životu.

Na sekcijским sjednicama održani su ovi referati:

1. U Beogradu: Dr. Jan Husek, Bratislava: O gospodarskom i socijalnom životu starih hrvatskih kolonista u Slovačkoj.

Dr. Edmund Schneeweiss, Praha: Organizacija etnografskog atlasa slovenskih naroda.

Dr. Miloje Milojević, Beograd: Neke odlike muzičkog folklora Južne Srbije.

Dr. Radovan Kazimirović, Beograd: Tragovi vizantiske crkvene umetnosti na našim narodnim šarama.

Petar Petrović, Beograd: O primitivnom saobraćaju u našem narodu.

Mitar Vlahović, Beograd: Postanak crnogorskih i brdskih plemena.

2. U Skoplju: Dr. Drahomira Stranšká, Praha: Studij narodnih običaja, metode i zadaci.

Dr. Wilem Pražák, Bratislava: Zadaci i ciljevi fonološkog arkiva osnovanoga u narodopisnom odsjeku Domovinskog muzeja u Bratislavi.

Dr. Eugeniusz Frankowski, Poznan: Analiza oblika »góralskich« kopča.

Dr. Milenko Filipović, Skoplje: Osobiti oblici udruživanja po polu i dobu starosti u okolini Skoplja.

Dr. N. Mogiljanski, Praha: Novosti u ruskoj arheologiji.

Dr. Niko Županić, Ljubljana: Značenje nekih starih geografskih i etničkih imena.

3. U Ljubljani: Dr. J. Schránil, Praha: Kojoj kulturnoj oblasti pripadahu zapadni Sloveni u svojim historijskim počecima?

Dr. Jan Husek, Bratislava: O uplivu

stare ugarske granice između Morave i Slovačke na diferencijaciju tamošnjeg slovenskog plemena (sa stanovišta narodopisnoga).

Dr. Edmund Schneeweiss, Praha: O svadbenim običajima Lužičkih Srba.

Dr. Stanislaw Poniatoski, Warszawa: Geneza kolijevke.

Anton Václavik, Bratislava: Narodopisni problem istočne Morave.

Dr. Vaclav Fabian, Praha: Objašnjenje životinjskih ornamenata na češkoslovenskim vezivima.

Dr. Eugeniusz Frankowski, Poznan: Poriijeklo gornjobaltičke »soche«.

4. U Zagrebu: Dr. N. Mogiljanski, Praha: Novosti u ruskoj etnografskoj literaturi.

Dr. V. Ščerbakivskij, Praha: Ve-par u ukrajinskim narodnim obredima.

Anton Václavik, Bratislava: Hrvatske kolonije u Češkoslovenskoj.

Dr. Wilem Pražák, Bratislava: Tekstilija hrvatskih kolonista u slovačkom Pođunavlju.

Dr. Gerhard Geseman, Praha: Predlozi za moderno i methodsko izučavanje jugoslovenskog narodnog eposa.

Dr. Božidar Širola, Zagreb: Muzika u Hrvata čakavaca.

Dr. Milovan Gavazzi, Zagreb: Oko problema krsta s kukama (svastika).

Dr. Mirko Kus-Nikolajev, Zagreb: Motiv životnog stabla u jugoslovenskoj seljačkoj ornamentici.

Uz rad na sjednicama učesnici sekcije proučavali su etnografske muzeje od kojih je svaki pripremio naročite veće ili manje izložbe informativnog značaja za kongresiste. Posebnu pažnju pobudila je »Durmitorska zbirka« u Etnografskom muzeju u Zagrebu, spremljena u počast kongresa materijalnom i moralnom pomoći kr. banske uprave savske banovine i gospodina S. Bergera, osnivača i ravnatelja toga muzeja, a glavnom saradnjom gospodina i gospođe Dra. Branka i Marijane Gušić*, muzejskog povjerenika Save Durkovića, učitelja u Žabljaku, te planinarskog društva »Sljeme« u Zagrebu. Ova zbirka svojim originalnim objektima, napose interieurima kuće i kolibe, kao i izvrsnim fotografijama pruža jasan uvid u život stanovništva, vezana uz masiv Durmitora, naročito u život i rad tamošnjih ovčara.

Na zaključnoj plenarnoj sjednici dne 17. maja u Zagrebu predložila je VI. sekcija na odobrenje narednu rezoluciju, koja je bila u cijelosti prihvaćena:

* Isp. u ovom svesku »Narodne Starine« i članak M. Heneberg-Gušić: Etnografski prikaz Pive i Drobnojaka.

Rezolucija

VI. sekcije III. kongresa slovenskih geografa i etnografa.

1. Učesnici III. kongresa slovenskih geografa i etnografa prigodom boravka i putovanja po Kraljevini Jugoslaviji lično su se uvjerali kako je ova vanredno bogata etnografskim materijalom, koji je od neprocijenjive vrijednosti ne samo za jugoslavensku etnografiju nego isto toliko za opću slavensku i opće ljudsku. Taj materijal, kako tvarni tako duhovni (običaji, narodna pjesma i muzika itd.), rapidno propada pod uplivom moderne civilizacije, pa će neminovno u najskorije vrijeme da nestane. Želja je kongresa, da se taj materijal što prije spasi od propasti pa se radi toga obraća u interesu slovenske i opće kulture na sve mjerodavne faktore u Kraljevini Jugoslaviji, da svim mogućim sredstvima porade, da se što više požuri i unapredi sabiranje i proučavanje jugoslovenskog etnografskog materijala.

2. S time u vezi III. kongres slovenskih geografa i etnografa apeluje na mjerodavne faktore, da se što prije donese u savezu sa očuvanjem ostalih kulturnih spomenika i zakon o zaštiti etnografskih starina.

3. Ujedno se apeluje na mjerodavne faktore, da se osnuju odnosno popune univerzitetske katedre za etnologiju i antropologiju.

4. Predlaže se, da se kod svakog slovenskog naroda izabere jedna komisija, koja će se posvetiti organizaciji etnografskog atlasa. Najzgodnije bi bilo, da to uzmu na sebe etnografske komisije koje postoje kod svake akademije nauka. Kao centrala mogao bi poslužiti projektovani sveslovenski etnografski muzej u Pragu, koji bi imao da sastavi upitne arke i da izradi karte o cijelom slovenskom području.

Završetkom zaključne plenarne sjednice kongres je svršio svoj rad sa čvrstom vjerom, da će dosadašnji napori bezuslovno biti u budućnosti okrunjeni rezultatom, za kojim je realnom vidovitošću težio Jovan Cvijić. Napose još valja istaknuti, da su povodom kongresa izdane u pojedinim našim kulturnim centrima stručne publikacije namijenjene naročito kongresistima u svrhu informacije o našoj Kraljevini i njenom narodu. Najvažnije su ove:

1. Kraljevina Jugoslavija. Geografski i etnografski pregled. U ime Pripremnog odbora za III. kongres slovenskih geografa uredio Pavle Vujević. Beograd 1930.

2. Opis puta III. kongresa slovenskih geografa i etnografa u Kraljevini Jugoslaviji

1930. Uredio u ime Pripremnog odbora Pavle Vujević. Prvi deo: Beograd—Sarajevo. Drugi deo: Sarajevo—Zagreb. Beograd 1930.

3. Jugoslavenska narodna nošnja. Posebna izdanja Etnografskoga muzeja u Beogradu. Sveska I. Urednik dr. Borivoje M. Drobnjaković.

4. Atlas Geografskog Društva u Beogradu:

Sveska II. B. Ž. Milojević, Dinarsko Primorje.

Sveska III. P. S. Jovanović, Relijef Južne Srbije.

Sveska IV. V. S. Radovanović, Seoska naselja u Južnoj Srbiji.

5. Split i okolica. Napisao Dr. Ivo Rubić, Split. Izdanje Jadranske Straže.

6. Geografski Vestnik. V. i VI. godište za 1929—1930. g. Urednik Dr. Anton Melik. Izdanje Geografskog društva u Ljubljani.

7. Etnolog. Leto IV./1. Glasnik kr. Etnografskega muzeja v Ljubljani. Urednik Dr. Niko Županič.

8. Jadranske studije. Uredili u ime lokalnog odbora u Zagrebu za III. kongres slovenskih geografa i etnografa Vladimir Tkalić i Dr. Branimir Gušić.

9. Etnografski muzej u Zagrebu 1919—1929. Izdao Etnografski muzej u Zagrebu.

Osim ovih publikacija, koje su kao dar razdijeljene među sve članove kongresa, priredio je Vojno-Geografski Institut u Beogradu seriju svojih generalnih i specijalnih geografskih karata Kraljevine Jugoslavije, kojima su bili nadareni naročito delegati pojedinih država, zastupanih na kongresu.*

Vladimir Tkalić.

* Publikacije br. 8. i 9. priopćene su u cijelosti u 21. i u ovom 22. sv. našega časopisa. Ovom prilikom ističemo, da naše uredništvo od centralnog priređivačkog odbora u Beogradu nije primilo poziv na III. kongres slovenskih geografa i etnografa, ma da je »Narodna Starina« revija koja od 1922. publikuje izričito etnografski materijal Jugoslavije. Isto tako našoj redakciji nijesu pripisane prigodne kongresne edicije navedene gore pod br. 1. do 5. pa žalimo što se kao stručan organ ne možemo u ovoj prilici osvrnuti na rečena izdanja i ako smo to vrlo željeli. Uzgred budi pripomenuto, da su priređivači I. i II. kongresa, u Prahi i u Varšavi, napose bili pozvali naše uredništvo da pribiva kongresima. Razlog domaćem postupku nije poznat. — Opaska urednika »Narodne Starine«.